

Bygga i kulturmiljö

Munkedals kommun

Svarteborg - Köpestad

SVARTEBORG - KÖPESTAD

- mäktig ås med järnåldersgravar, kyrkby och äldre vägsträckning

Detta landskapsavsnitt består av en mäktig israndavlagring, som till större delen är uppodlad mark. I den sydöstra delen höjer sig avlagringen upp till 25 – 30 meter över omgivningen och det är här, på dess krön, som Svarteborgs kyrka ligger. Från kyrkan och kyrkbacken har man vid utsikt över den omgivande jordbruksbygden.

Området är rikt på fornlämningar, övervägande av järnålderskaraktär och till största delen samlade till gravfält. De illustrerar järnålderns gravskick och en del är unika i sitt slag. Lämningarna visar att området sannolikt utnyttjats kontinuerligt från brons-/järnåldern fram till idag.

Kyrkplatsen har troligen sina anor ända från 1000-talet, då Bohuslän lydde under Vikens biskop med säte i Oslo. I Viken uppfördes två s k fylkeskyrkor – den ena i Svarteborg och den andra i Kongahälla. Läget i Svarteborg var centralt i den tidigt uppodlade, bördiga bygden och var bra i förhållande till dåtidens kommunikationssystem som var kombinerat av land- och vattenvägar.

Kyrkan har ett rektangulärt långhus med skalmurar i gråsten, spritputsade i vit färg. Kyrkobyggnaden har medeltida anor men har förändrats och gjorts större genom flera ombyggnader. Tornet byggdes t ex 1757. Inne i kyrkan finns bland annat målningar av Christian Schönfelt från 1727.

Kyrkan och kyrkbacken har varit socknens medelpunkt. Vid sidan av kyrkan fanns även sockenstugan, sockenbiblioteket, skolan, sockenmagasinet och gästgivaregården. En karaktäristisk och i huvudsak väl bibehållen bebyggelseförättning finns fortfarande längs den gamla vägsträckningen på ömse sida om kyrkan. Husen är huvudsakligen byggda under 1800-talets senare hälft. Det välbevarade manhuset till gästgiveriet, från 1842, ligger nordväst om kyrkan. Det finns belagt att det låg en gästgivaregård i Svarteborg redan under 1700-talets första hälft. Den gamla vägsträckningen är synlig i odlingslandskapet mellan Svarteborg och Köpestad. Närmast norr om kyrkan är den kantad av stengårdster.

Varför och hur?

Kyrkomiljön i Svarteborg med sitt kringliggande innehållsrika och natursköna landskap och sin anrika historia är en mycket värdefull kulturmiljö enligt kommunens kulturminnesvårdsprogram. De äldre byggnaderna i närheten av kyrkan är också viktiga för kyrkbykaraktären och platsens betydelse som sockencentrum. Det är viktigt att i detta område värna om helheten liksom de enskilda byggnaderna, landskapet och det arkeologiska innehållet.

Vy från Svarteborgs kyrka mot Köpestad

Det f d gästgiveriet vid kyrkan

Kartutsnittet ovan visar hur den miljö är avgränsad som är utpekad som kulturhistoriskt värdefull i kommunens kulturminnesvårdsprogram från 1995

SE DIG OM I LANDSKAPET

När du ska bygga nytt, om eller till - se dig omkring, hur fint och naturligt man av tradition har anpassat sig till naturens och landskapets förutsättningar.

Typiskt för området kring Svarteborg är de speciella landskapsformerna och ett öppet, böljande odlingslandskap. Bebyggelsen ligger i kanten av odlingsmarken, kring kyrkan och den äldre vägsträckningen.

Miljön är en helhet och det är därför viktigt att inte bara tänka över hur bostadshuset på en fastighet ska vara utformat, utan även hur tillfartsväg, uthus, inhägnader, trädgård och övriga marker ska se ut.

Byggnadstradition

Området kring Svarteborg - Köpestad karaktäriseras av en som helhet ganska traditionell bebyggelse.

Den vanligast förekommande hustypen på den bohuslänska landsbygden är det s k dubbelhuset. Det har en storlek och planlösning som mycket väl går att anpassa till ett modernt boende - oavsett om det handlar om ny- eller ombyggnad. Dubbelhusen har fina proportioner och rumssamband. De går att komplettera med tillbyggnader som mindre verandor och förstugor.

Äldre hus är byggda med de traditionella byggnadsmaterialen - sten i sockeln, träpanel på fasaderna och tegelpannor på taket. Rödfärg hör, liksom ljusa oljefärger, till byggnadstraditionen. Bostadshusen brukar vara väl placerade i terrängen, ofta så att man får bra källarutrymmen.

Helhet

Säkert vill du att ditt hus ska vara vackert och passa ihop med husen i trakten. Fundera över vilka kvalitéer huset har eller är tänkt att få innan du bestämmer dig för hur din om- eller nybyggnad ska bli. Försök att i möjligaste mån ta tillvara de värden som finns. Utformning av detaljer, allt ifrån sockel till skorsten, är viktigt för helheten. Ett varsamt underhåll av boningshus och andra byggnader betyder också mycket.

ANSVARET ÄR DITT

Om ditt hus är beläget i detta område är det en hel del du får göra utan att söka bygglov.

Du får bland annat:

- Bygga till ditt bostadshus, med max 25 % av det befintliga husets byggnadsyta (dock max 50 m²)
- Byta fasadmateriäl och fönster
- Måla om fasader
- Bygga friggebod om max 15 m²
- Uppföra en komplementbyggnad som carport, förråd, växthus m m, om de inte förftar intrycket av huvudbyggnaden.

Det kan i vissa fall krävas tillstånd från andra myndigheter och tänk på att du alltid behöver grannens medgivande om du vill bygga närmare tomtgränsen än 4,5 meter. Ändringar av befintlig byggnad ska göras med varsamhet så att dess karaktär bibehålls. För att bygga ett nytt bostadshus behöver du söka bygglov hos kommunens miljö- och byggnämnd. Du behöver också bygglov för ändrad användning, större tillbyggnad m m. Ta alltid kontakt med kommunen för att informera dig om vad som gäller!

Det är ditt ansvar att försöka se till att det du gör smälter bra in i landskapet, ser vackert ut och inte sänker värdet på den kulturmiljö du bor i - vårt gemensammakulturarv. Det viktigaste är att man tänker efter före och använder sina pengar och egna och andras kunskaper på rätt sätt. Dra dig inte för att kontakta någon med specialkunskaper på området, det finns goda råd att få på nära håll - helt gratis!

VÅRT MUNKEDAL

Kommunen har en mycket variationsrik kulturmiljö med spår ända från 8000 f Kr fram till idag. Här finns allt från vackra, anrika herrgårdsmiljöer och storslagna kulturlandskap, till mindre kända men ändå mycket betydelsefulla torpmiljöer i skogslandskapet.

I denna folder kan du läsa mer om området kring Svarteberg - Köpestad, som är en av dessa pärlor.

Kontakta oss

På kommunens miljö- och byggavdelning kan du få hjälp med vad som gäller vid bygglov och du kan även få råd om hur du ska tänka när du står inför ett byggprojekt.

Munkedals kommun

Miljö- och byggförvaltningen

455 80 Munkedal

e-post: munkedal.kommun@munkedal.se

tel: 0524-18000

fax: 0524-18110

En innehållsrik hemsida www.munkedal.se

Besök kommunens hemsida där även motsvarande informationsblad för andra kulturmiljöer finns att läsa. På hemsidan kan du också studera kommunens översiktsplan, ÖP 2001, där frågor kring natur- och kulturmiljövård är en viktig del. Kulturminnesvårdsprogrammet finns tillgängligt på kommunkontoret.

Kunskap om bohuslänsk byggnadstradition

På Bohusläns museum arbetar människor med kunskaper om hur man kan gå tillväga för att anpassa om- och tillbyggnader till den lokala byggnadstraditionen. Här finns också en samlad kunskap om äldre byggnadstekniker, traditionella färger och material.

Bohusläns museum

Box 403

451 19 Uddevalla

e-post: museum@bohusmus.se

tel: 0522-656500

fax: 0522-656505

hemsida: www.bohusmus.se

Lokalt tänkande och kunskap med rötter

“Man ska inte gå över ån efter vatten” är ett gammalt klokt ordstäv. I din bygd finns människor som är särskilt intresserade av frågor kring bygdens utveckling och historia.

Svarteborgs hembygdsförening

kontaktperson: Svenning Svensson

tel: 0524-40119

